

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput V. Aspectabilem Mundum non esse Deo coæternum, sed
procreatum in tempore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

CAPUT V.

Aspectabilem Mundum non esse Deo coæternum, sed procreatum in tempore.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis.

2. & 3. Probatur, non præterisse infinita durationis rerum creaturarum spatia, sed omnia fuisse à Deo condita in tempore.

à num. 4. Usque ad 7. Respondetur ad argumenta contraria.

à num. 8. Usque ad 10. Propugnatur, probabilius mundum, seu creaturam aliam non potuisse condi ab æterno.

11. & 12. Solvuntur objectiones.

1.
An mundus
coæternus
Deo.

BREVES erimus in hac quæstione, cum illam etiam Philosophi ad sua jura transfulerint. Sempiternum mundum existimarunt Aristoteles & complures Platonici: sed jam conveniunt omnes, nec mundum, nec creaturam aliquam esse Deo coæternam. Nonnulli tamen illud Divinæ tribunt virtuti, ut potuerit universum, saltem quoad permanentes substantias, ab æterno producere. Habet ergo quæstio duas partes; una ad perfectam hujus Universi conditionem pertinet: altera ad possibilem.

2.
Propositio 1.
Deus omnia
in tempore
condidit.

PROPOSITIO I. Non præterierunt infinita durationis rerum creaturarum spatia, ut quidam veteres Philosophi commenti sunt; sed omnia fuerunt à Deo condita in tempore.

Probatur ex
scriptura &
ratione.

Sacris literis ac ratione probatur. Erat enim Sapientia Patris *antequam terra fieret, & nondum erant abyssi, & jam concepta erat; necdum fontes aquarum eruperant, nec montes gravi mole confisterant*, ait Auctor Proverb. cap. viii. 13. &c. Non sunt ergo creaturæ Deo coæternæ: sed creatæ *in Principio* temporis, ut habetur initio Geneseos. Vox quippe Hebraica **בראשית** *Bere-scit* significat quaecumque temporis, aut loci, aut operis inchoationem: & durationis primordium Chaldaica **בְּרִיּוֹת**

Bechadmin. Accedit definitio Lateran. Concilii sub Innocentio III. cap. 1. declarantis creaturam spirituales & corpoream *ab initio temporis* esse conditam.

3.
Probatur ob-
servationi-
bus physicis
& moralibus.

Idem ostendunt physicae ac morales observationes. Physicae quidem: nam cum pluvia è montibus ac rupibus continue arenam glebasque corrodant, quas transferunt in planitiem, vel proximiora litora maris, atque, ut ait v. libro Luctetius,

*Pars etiam glebarum ad diluvium
revocatur,
Imbribus & ripas radentia flumina
rodunt;*

si mundus ab æterno constitisset, neque imæ darentur valles, neque juga & vertices montium; sed illæ forent oppletæ terræ lapillorumque congerie, hi vero æquati solo, & in planum redacti. Moralis autem conjectura hæc est. Cum abhinc retro nondum sex annorum millia de excellenti rerum gestarum memoria supputare possint historiæ; quis non hinc existimet mundum aliquando cœpisse, nec longam esse ejus ætatem? Cur (inquit lib. 11. in somnium Scipionis Macrobius) per innumerabilem seriem sæculorum non fuerat cultus, nec quo utimur inventus literarum usus, quo solo memoriæ fulcitur æternitas? cur multarum rerum experientia ad aliquas gentes recentis ætate pervenit? Vide citati libri caput x. Recurrunt Adversarii ad rerum vicissitudines & commutationes; quas Macrobius ipse repetit ab igne, alii à diluviis, quæ mundum labelactaverint, & vetera historiarum rerumque absumperint monumenta. At vicissitudines illæ aut omnium plane hominum cladem exitiumque intulerunt; aut aliquorum tantummodo. Si universum humanum genus deletum est; quisnam præteritam universorum cladem nuntiavit? Quodsi aliqua tantum nationes perierunt sive naufragio, sive incendio: jure petimus, cur servati ab interitu homines innumera præteritorum sæculorum millia numerare non possint literis ac monumentis vetustissimis consignata, neque ante apparuerint artes, scientiæ, bella, tantaque Philosophorum ac poetarum ingenia? Ergo initium mundi demonstrant sacræ literæ, & physicae ac morales ratiocinationes.

RESPONSIONES AD OBJECTA.

Ducebantur gentiles Philosophi his argumentis. Si mundus non sit æternus, duos execrables errores consequi necessum est, nempe Deum esse mutabilem, & ab actione in actionem transire,

4.
Objectiones.

fire, seu mortalem: atque tempus factum fuisse in tempore, vel antequam tempus extiterit, cum sit una cum coelo generatum, ut inquit Plato. Præterea non potest in animum cadere, ut tanta, quæ mundum antecessit, æternitate Deus mundi creationem distulerit; ut enim arguit Proclus, cur Deus infinito tempore fuisset otiosus? num ignarus creationem futuram esse meliorem? At id quidem absurdum est. Si non ignarus: quare non prius est operatus? Denique: In anteriori æternitate Deus vel non fuit, vel dormiebat, vel vigilabat, vel horum neutrum. Primum est absurdum, est namque Deus sempiternus: secundum quoque nulla ratione fiat, quoniam æternus somnus non cadit in Deum. Si vigilabat, aut beatitudine fruebatur, aut non. Hoc postremum efficit ut Deus seipso beatus non sit, quod implicat. Quod si beatus erat & pulchre degebat ævum, rerum novarum molitione delectari non debuit.

5.
Responsio-
nes.

Ad primum itaque dicimus mutationem ejus esse, quod est in potentia; nam & Aristoteles definit motum *actum entis in potentia*. In Deum ergo nulla cadit mutatio, sed hæc est solius termini vel effectus: veluti cum per calorem solis aliqua corpora calefieri contingit, nulla in sole, vel calore ejus mutatio fit, quamvis immutetur res calefacta, inquit lib. 3. Introduct. cap. 6. Abaelardus. Purissimus quippe actus Deus est, nulla potentialitate permixtus. Neque enim humano more discurrendum est: Si æterna est operatio ex parte efficientis causæ, quare sempiternus non est effectus? id enim provenit ex ipsa causæ ac termini conditione. Nam illa nullo agit animi aut corporis motu, sed incommutabilis est, & stabili ratione operatur, & cum sit perfectissima, libertate carere non potest, quælibet autem mutatio non est sine corporis aut animi agitatione; neque summa libertas stat cum necessitate. Idcirco utrumque in sempiterna causa salvari debet, incommutabilitas absque transitione de actu in actum, & indifferentia comparate ad terminum vel effectum. Hic natura sua mobilis est aut animo aut corpore, aut utroque; & consequenter nequit esse immutabilis & necessarius. Ad argumentum Aristotelis dicentis fieri non posse, ut mundus sit productus in tempore, nisi tempus præexistat, dicendum est mundum creatum in tempore, quatenus habuit initium propriæ durationis, & semper potuit excogitari aliquod antecedens momen-

tum, in quo non fuerit; quod verificari nequit de re sempiterna. Tempus enim, quod pendet à rerum corporali mutatione fuit una cum ipsis productum: neque potest rerum proprietas illarum conditionem præcedere.

Quod opponit Proclus facili responsione diluitur. Nulla quippe creatura existente, ejus mutabilibus motibus tempora peraguntur, tempora omnino esse non possunt. Legite Augustinum lib. xii. de Civit. Dei cap. 15. & xi. Confess. cap. 12. & 13. Ipse Plato in Timæo hæc de æternitate scripsit: *Dicimus de illa est, erat, & erit; sed illi revera solum esse competit. Fuisse vero & fore deinceps ad generationem tempore procedentem referre debemus.* Hæc Plato, aliaque ad rem nostram aptissima, quibus ostenditur Divinam substantiam neque seniore fieri, neque juniorem, nec fuisse, nec futuram esse, nec recipere eorum quidquam, quibus creata subijciuntur, sed perseverare semper immutabiliter. Cum ergo non fuerit aliquod tempus priusquam Deus condidisset cælum & terram; cur dicitur per antea facta tempora ab opere cessasse? quid quaeritur quid tunc faciebat? *Non erat tunc, ubi non erat tempus*, ait memorato loco Augustinus. Atque his Proclo, cæterisque Platonis satisfactum iri confidimus.

Consimile est argumentum ultimum verbis Plutarchi propositum: cui reponimus, Deum perpetuo vigilare, ac beatissimam vitam ducere, neque novam aliquam ex rerum creaturarum molitione percipere delectationem. *Fas non est credere* (ait S. Pater lib. xii. de Civit. Dei cap. 17.) *aliter Deum affici cum vacat, aliter cum operatur; quia nec affici dicendus est, tanquam in ejus natura fiat aliquid, quod non antea fuerit. Patitur quippe qui afficitur, & mutabile est omne quod aliquid patitur. Non igitur in ejus vacatione cogitetur ignavia, desidia, inertia, sicut nec in ejus opere labor, conatus, industria.*

PROPOSITIO II. Videtur probabilior illorum sententia, qui arbitrantur mundum, seu creaturam aliam non potuisse condi ab æterno.

In hac siquidem conspirant PP. contra Arium disputantes, hoc argumento probantes Divinitatem Verbi: Quod aliud non est æternum nequit esse creatum: Verbum est æternum; Ergo verbum creatum esse non potest. Neque nobis satisfaciunt quidam Scholastici reponentes, Patres adversus Arianos argumentari de facto: nam hæc responsio pluribus

6.
Obiectio
Procli & so-
lutio.

7.
Argumentum
Plutarchi cum so-
lutione.

8.
Propositio.

Probatur
mundum vel
creaturam
aliam non
potuisse condi
ab æterno.

bus momentis eliditur. Ac primo S. Athanasius in 2. contra hæreticos illos disputatione ait: *Tametsi Deus posset semper facere, at res creatas æternas esse, non potest: quippe ex non extantibus sunt, & non erant antequam fierent. Quæ autem non sunt antequam fiant, quinam poterant cum Deo, qui semper est, existere?* In quibus proculdubio Athanasius non de eo, quod re ipsa factum est, sed de eo, quod potest fieri, instituit disputationem. Neque de æternitate participata ac mutabili potest commode exponi; cum non semel doceat esse in tempore productum ita rei creatæ competere, ut ei nequaquam convenire possit semper fuisse. *Proprium est* (inquit Orat. III. contra Arianos) *creaturarum & operum non esse antequam fiant, & ex non extantibus subsistere.* Docet præterea in Epist. ad Africanos notas Divinitatis esse *vim creandi, æternitatem, & immutabilitatem: quas* (inquit) *creatura habere non possunt.* Quemadmodum ergo virtus creandi & immutabilitas nequeunt rebus creatis convenire, ita neque æternitas: ideoque æternitas illa participata commentum Scholasticum est, pugnans cum rerum creatarum natura; quarum proprium est fieri ex non extantibus, & consequenter non fuisse aliquando. Ad hæc: Methodius Martyr in libro contra Origenem ait: *Impossibile est id quod initio productionis est circumscriptum, ortus sui termino carere.* Methodius vero necessario intelligendus est de æternitate participata, quam mundo assignabat Origenes: ut demonstrat Petavius tom. I. Theolog. Dog. lib. III. cap. 6. ubi plura ad hanc rem satis idonea. Denique quomodo poterant Patres argumentari contra Arianos de facto, cum inter hæreticos illos plures fuerint, qui aliquas creaturas æternas assererent commenti ex Schola Platoniorum æones ac demiurgos?

9. *Neque ex sola oppugnatione hæresis Ariana veritas Propositionis monstratur, sed etiam ex confutatione dogmatum Aristotelis.* Quomodo enim Lactantius lib. VII. de Vita beata cap. I. probat adversus hunc Philosophum Mundum non extitisse ab æterno? *Quia* (inquit) *quidquid est productum, necesse est aliquando habuisse principium: nec omnino quicquam potest esse, nisi coeperit.* Justinus pariter Confut. 31. idem demonstrat hoc argumento: *Omne quod fit, antequam fieret non erat: non igitur æternum, & principii expers tempus est.* At hæc adversus errores Phil.

R. P. Berti, Theol. Tom. II.

losophorum essent prorsus vana & futilia; si aliquid simul productum esset, & particeps æternitatis.

Advertenti ad rerum ideas magis magisque hæc veritas suadebitur. Idea creationis est, quod per illam res producantur ex nihilo: si ex nihilo, ex non extantibus: si ex non extantibus, necesse est, ut aliquando non fuerint: si hoc necessarium est; ergo repugnat res productas esse ab æterno. Atque ex hoc principio Patres Arianam hæresim vellicant, frangunt, evertunt. Idea temporis est, quod mutabilitate transcurrat, & sit mensura quædam vitæ & operationis creaturæ habentis prioris & posterioris discrimen: in sola enim veritate, quæ manet, præteritum aut futurum non invenitur. Vide S. P. Augustini Tractatum octavum & tricesimum in Joannem. At creatura nequit subsistere, nisi mutabiliter. Ergo duntaxat in tempore habere potest extantiam. Idea denique creaturarum exhibet menti nostræ substantiam finitam, qua semper cogitari potest perfectior; alias non repugnaret creatura perfectissima atque infinita. Igitur data quacunque duratione rei ab alio productæ, necesse est ut alia semper major possibilis percipiatur, alioqui foret ipsa immutabilis Dei existentia. Posita autem creatura ab æterno, quænam diuturnior, ampliorque duratio percipi poterit? Sunt reliqua apud Philosophos per-vulgata.

AD EA, QUÆ OBJICIUNTUR,
RESPONSIO.

Sententiam oppositam quidam acerrime propugnant propter ea, quæ sequuntur, argumenta. Principio affirmant Dei æternitatem esse undequeque immutabilem, cum quantum spectat ad durationem & vitæ perennitatem, tum ad operationem ac perfectiones reliquas. Est enim interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. At creatura quæ ab æterno consisteret, foret quidem vitæ interminabilis, sed non haberet perfectissimam vitæ suæ possessionem, operatione nova præteritis succedente. Quare Philosophi, qui aut mundum, aut materiam fecerunt æternam, nequaquam Deum hæc existimarunt: quoniam aliud est per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit; aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam esse præsentiam: inquit Boetius de Cons. lib. V. Prosa 6. Igitur non implicat creaturam esse ab æterno; quoniam

L I

10. *Probatur 3. ex Ideis rerum.*

11. *Objectiones.*

niam istiusmodi aeternitas, utpote mutationi obnoxia, non est Divinum illud attributum incommunicabile rei creatæ. Insuper: ex quo Deus habeat solus immortalitatem, ut in 1. ad Tim. scribit Apostolus, non consequitur rationalem animam non esse immortalem: sed duplex distinguenda immortalitas est, permanens & incommutabilis vita, Dei propria; & vita interminabilis spiritalis substantiæ, quæ sua mutatione peragitur, cum possit scientia & charitate deficere atque proficere, necnon à primæ causæ voluntate arbitrioque dependeat. Pari jure videtur distinguenda duplex aeternitas, prima, & secunda; sive participata, & tota simul existens. Deus præterea ab æterno erat omnipotens, & mundus ab æterno erat possibilis: nulla ergo emergit repugnantia, sive spectetur virtus causæ, sive conditio effectus, in creatione mundi ab æterno. Tandem si sol extitisset in aeternitate, lucem perpetuo effudisset: aut si pes, semper potuisset imprimere vestigium in pulvere: & nihilominus distingueretur lux à sole, & vestigium à pede. Ita, &c.

12.
Solutions.

Resp. duplicem esse aeternitatis characterem, unum quod careat principio & fine, alterum, qui ex priori consequitur, quod sit immutabilis: nam, ut scribit Plato in Timæo 2. *quod ortum non habet, & semper est, procul debet esse ab omni temporis vicissitudine.* Hujus rei & nos rationem protulimus; quoniam nisi datur primordium temporis, cogitari non potest initium durationis mutabilis. Igitur Philosophi, qui mundum constituebant sempiternum, etsi non ei tribuebant oretenus sublimiorem illam aeternitatem, quæ nulla transiitione peragitur, ut sapienter animadvertit Boetius, hanc tamen mundo tribuebant reipsa, & consequentiæ necessitate; merito refellendi, quia docebant quæ rationi quoque adversantur. Profecto immortalitas creaturarum non tollit essentiam, quam destruit aeternitas: debent enim res creatæ fieri ex nihilo, atque ex non extantibus, ut demonstratum est supra. Neque tenetur Deus creaturam omnem redigere in nihilum, tametsi istud efficere possit: at debet quamlibet creatu-

ram principio producere ex nihilo, quoniam ratio creationis hoc postulat. Intelligimus etiam creaturam mutabiliter agere vitam, quamvis non moriatur, sicuti videmus hominem ambulare, etiamsi moveri persistat: at non percipitur initium mutabilis vitæ, nisi sit primordium alicujus temporis, quemadmodum non videmus inchoari ambulationem vel cursum, nisi intueamur principium motionis. Sunt enim tempus & vita rerum mutabilium prorsus synonyma, non minus ac deambulare & moveri. Duplicis ergo aeternitatis distinctio comparari nequit cum duplici Immortalitate: qua de re vide superiorem de Angelis dissertationem capite tertio. Nec ad rem est exemplum solis, & pedis imprimentis vestigium, adhibitum à Platonis, ut refert S. P. Augustinus in x. de Civit. Dei cap. 3. Etenim tria possunt esse simul cum sua causa: proprietates quæ sunt veluti complementum substantiæ, ut lux est simul tempore cum sole: modificationes, quæ non sunt res per se subsistentes, neque, ut Philosophi loquuntur, absolutæ *entitates*, ut umbra corporis, splendor solis, excavatio pulveris premente pede, & denique simul sunt quæ eandem habent substantiam, & unum est principium alterius, sicut Divinæ Personæ. Cum itaque creatura neque sit Deo consubstantialis, neque proprietas aut modus Divinitatis, consequens est non potuisse produci ab æterno. Præclara est hac in parte doctrina Zachariæ Mytilenæi apud Petavium memorato capite vi. num. 6. Vide & Purchotium Exercit. Ontolog. disput. iv. sect. 2. quæst. 1. Ab æterno denique Deum esse omnipotentem, ac mundum possibilem nemo ignorat: ac potuit condi creatura quocunque momento distributive accepto; sed quocunque pro mundi productione designetur, debet ab aliis in infinitum anteverti, alias aeternitas non esset infinita, & posset certis intervallis exauriri & expleri. Atque idem dicendum est de potestate semper agendi in aeternitate, quam appellant *à parte post*. Sed eam provinciam non suscepimus, ut de Philosophicis prolixè, & cumulate dicamus.

CA-